
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Наталія Пангелова

Резюме. *Анализ современного состояния физкультурно-оздоровительной работы в дошкольных учебных заведениях свидетельствует о необходимости модернизации содержания первого звена образования, которое является фундаментом для формирования гармонично развитой личности дошкольника. Анализ и интерпретация фактического материала позволили обосновать и разработать структуру концепции формирования гармонично развитой личности детей 4–6 лет, которая включает следующие компоненты: актуальность модернизации современной системы дошкольного физического воспитания; цель, задачи и принципы технологии комплексного развития личности дошкольника в процессе физического воспитания; организационно-методические основы реализации концепции; кадровое обеспечение, стратегию внедрения концепции в практику физического воспитания дошкольных учебных заведений.*

Ключевые слова: *гармоничная личность, дети дошкольного возраста, физическое воспитание, концепция, модель, интегрированное развитие.*

Summary. *The analysis of current situation of physical culture and health-related work in nursery schools proves the necessity of modernization of the first education link content, being a foundation for formation of a harmoniously developed personality of a preschooler. Analysis and interpretation of factual evidence have allowed to substantiate and develop the concept of forming a harmoniously developed personality of preschool age child, which includes the following components: actuality of modernization of current system of preschool physical education; object, tasks and principles of technology of complex development of a preschooler personality in the process of physical education; pedagogical conditions of integrative development of mind and moral qualities of children in the process of physical education; organizational and methodical grounds of concept realization; staff providing, strategy of introduction of the concept into practice of physical education in nursery schools.*

Keywords: *harmonious personality, children of preschool age, physical education, conception, model, integrated development.*

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціально-економічні зміни в українському суспільстві, процеси глобалізації та інформатизації зумовили збільшення ролі й значущості кожної особистості, успішності її індивідуального розвитку. Це зумовлює необхідність пошуку шляхів оптимізації навчання та виховання підростаючого покоління, в тому числі дітей дошкільного віку.

В сучасних умовах урбанізації, комп'ютеризації, загострення соціальних проблем, незадовільного екологічного стану в Україні важливого значення набуває повноцінний фізичний розвиток дітей, підвищення рівня адаптаційних можливостей їхнього організму. Одним із важливих напрямів вирішення цієї проблеми є впровадження нових прогресивних педагогічних технологій у дошкільному фізичному вихованні.

Фізична культура є важливою складовою загальної культури людини. Це найбільш доступний засіб зміцнення здоров'я, а також духовного і фізичного розвитку особистості, що відзначено в основних державних документах: Закон України «Про

фізичну культуру і спорт» [11]; Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту [16], Закон України «Про дошкільну освіту» [12], Базовий компонент дошкільної освіти в Україні [3] та ін.

Однак сьогодні яскраво проявляється протиріччя між декларативними заявами про необхідність вдосконалення системи фізичного виховання і практичною діяльністю у цій сфері.

Традиційні підходи до фізкультурно-оздоровчої роботи з дошкільниками часто не відповідають сучасним вимогам і потребують заміни на такі, які б ефективніше сприяли вирішенню завдань зміцнення здоров'я, підвищення рівня фізичної підготовленості, своєчасного фізичного, інтелектуального і морального розвитку дитини, формуванню уяви про здоровий спосіб життя.

Дослідженню феномену здоров'я присвячена значна кількість наукових праць, де визначено такі його види, як фізичне, соматичне, психічне, інтелектуальне, емоційне, духовне, моральне та соціальне [1, 7].

Фізичне здоров'я є фундаментом здорової особистості, а від психічного залежить моральне, ін-

телектуальне, духовне і соціальне. Тому цілком закономірно, що в багатьох державних документах наголошується на необхідності зміцнення фізичного і психічного здоров'я дітей та молоді.

Таким чином, саме фізичне виховання розглядається сучасною педагогічною і психологічною наукою як особливий вид діяльності, що сприяє вихованню кращих фізичних, моральних, інтелектуальних, психічних якостей, пов'язаний з формуванням цілісної, гармонійної особистості та її здоров'я.

Особливо актуальним є його реалізація у дошкільному фізичному вихованні, оскільки найбільш тривалий і складний етап раннього онтогенезу – період від 4 до 6–7 років. Саме у цьому віці починають розвиватись механізми особистісної самопобудови [6, 9, 21].

Відомо, що у дошкільному віці біологічна потреба в русі є провідною і здійснює мобілізуючий вплив на інтелектуальний, моральний та емоційний розвиток дитини, її звички та поведінку [4, 8].

Багато дослідників підкреслюють наявність взаємозв'язку між інтелектуальним, моральним, емоційним, соціальним розвитком і руховою діяльністю, фізичною підготовленістю, станом здоров'я дитини [5, 18, 20], що визначає доцільність застосування такої системи навчання і виховання, яка передбачає інтегрований освітній, виховний, оздоровчий ефект.

Останніми роками було проведено дослідження, присвячені організаційно-методичним аспектам фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку з відхиленнями у стані здоров'я [14], оптимізації рухового режиму і фізичного стану дітей 6–7 років, які навчаються у школах різного типу [13], особистісно-орієнтованому навчанню руховим діям дітей 5–6 років в умовах дошкільного навчального закладу [2].

Однак дослідники [10, 15] підкреслюють, що одним із кризових явищ вітчизняних традиційних і авторських систем освіти є розрив між фізичним вихованням та іншими сторонами виховання дітей дошкільного віку, відсутність реальних механізмів, які обумовлюють цілісність розвитку особистості дитини у процесі рухової діяльності. Окремі аспекти вирішення цієї проблеми розглядалися у дослідженнях: А. А. Пивовара [17], яке було присвячено поєднаному розвитку фізичних і пізнавальних здібностей дітей 5–6 років у процесі фізичного виховання; В. В. Поліщука [19], який обґрунтував зміст занять з фізичного виховання старших дошкільнят з пріоритетним використанням елементів туризму для підвищення рівня фізичної підготовленості, розумового розвитку і фізичного здоров'я; в дисертаційній роботі Є. Г. Яхна [22] визначено педагогічні умови комплексного розвитку фізичних здібностей і формування мо-

ральних якостей дітей 5 і 6 років у процесі фізичного виховання.

Водночас питання формування цілісної особистості дошкільнят, взаємозв'язок і взаємозалежність розвитку її основних структурних компонентів у процесі фізичного виховання не було предметом спеціальних досліджень.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити концепцію формування гармонійно розвинутої цілісної особистості дошкільнят різних вікових груп засобами фізичного виховання для підвищення рівня їх фізичного і психічного здоров'я.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз, синтез, узагальнення, порівняння; соціологічні – опитування, інтерв'ювання, анкетування; педагогічні – спостереження, тестування, експеримент; медико-біологічні – антропометрія, пульсометрія, спірометрія, динамометрія, функціональні проби, контент-аналіз індивідуальних медичних карт; психодіагностичні – стандартизований комплекс психодіагностичних методик пізнавальних процесів, мовлення, компонентів морального розвитку дошкільнят; математична статистика.

Результати дослідження та їх обговорення. Розробка теоретико-методологічних засад концепції формування гармонійно розвинутої особистості дитини у процесі фізичного виховання передбачала визначення об'єктивних передумов модернізації концепції дошкільного виховання в Україні; розробки концепції й структурної моделі формування гармонійно розвинутої особистості дошкільняти у процесі фізичного виховання; визначення умов реалізації програми комплексного розвитку особистості дитини засобами фізичного виховання.

Було з'ясовано, що існують об'єктивні передумови необхідності оновлення концептуального підґрунтя національної системи дошкільного фізичного виховання. Ними є всесвітні (глобальні), державні, соціальні, родинні, особистісні.

Структура концепції формування гармонійно розвинутої особистості дітей 4–6 років вміщує такі складові: актуальність модернізації сучасної системи дошкільного фізичного виховання; мету, завдання і принципи гармонійного розвитку особистості дошкільнят у процесі фізичного виховання; педагогічні умови комплексного розвитку розумових і моральних якостей дітей дошкільного віку в процесі фізичного виховання; організаційно-методичні засади реалізації концепції; кадрове та ресурсне забезпечення; стратегію упровадження концепції у практику фізичного виховання дошкільних навчальних закладів.

На основі результатів констатуючого експерименту було розроблено структурну модель формування гармонійно розвинутої особистості дошкільняти у процесі фізичного виховання, яка

забезпечила комплексний підхід до вирішення поставленої проблеми. Вона включала мету, завдання, принципи, закономірності й педагогічні умови підвищення ефективності інтелектуального і морального розвитку дітей експериментальної групи у процесі проведення різних організаційних форм занять фізичними вправами.

Мета концепції, що полягає у забезпеченні сприятливих умов для фізичного, інтелектуального, емоційно-морального і соціального становлення дошкільнят в процесі фізичного виховання, реалізується у певних завданнях (рис. 1). Формування гармонійно розвиненої особистості дошкільнят в процесі фізичного виховання потребувало дотримання таких принципів організації педагогічної діяльності: історизму; гуманізму та педагогічного оптимізму; об'єктивності й науковості; системності; єдності свідомості й діяльності; індивідуального та особистісного підходів; активності; природовідповідності; культуровідповідності; наступності й безперервності; єдності розвитку, виховання і навчання; демократизації навчально-виховного процесу, акмеологічності; технологізації. Закономірностями комплексного особистісного виховання у процесі занять фізичними вправами є такі: двосторонність розумового і морального виховання в процесі рухової діяльності; тривалість процесів розумового і морального виховання; дієвість процесів розумового і морального виховання у руховій діяльності; особистісний характер формування пізнавальної діяльності і засвоєння моральних цінностей у процесі фізичного виховання; здійснення розумового і морального виховання у процесі життєдіяльності дитини.

Складовими визначених педагогічних умов є спрямованість педагогічних дій; методи навчання і виховання; засоби; форми організації і проведення занять фізичними вправами комплексної виховної спрямованості (див. рис. 1).

Реалізація програми поєднаного розвитку рухових, розумових і моральних якостей особистості дітей 4–6 років у процесі фізичного виховання передбачала умови і стратегічний план дій впровадження програми комплексного розвитку особистості дитини засобами фізичного виховання у практику дошкільних навчальних закладів, який включає навчальну, методичну і організаційну складові.

У процесі проведення педагогічних експериментів констатуючого характеру при дослідженні психофізичної структури дітей віком 4, 5 і 6 років було виявлено взаємозв'язки між показниками рухової системи і компонентами когнітивно-морального розвитку, що дозволяє стверджувати про доцільність педагогічних дій, сутність яких полягала у поєднаному впливі на біологічну і психічну сферу дитини.

Розглядаючи динаміку розвитку фізичних здібностей, компонентів пізнавальних процесів і моральної свідомості з позиції «сенситивних періодів», ми визначили спрямованість педагогічних впливів для кожної вікової групи. Найбільший ефект може бути досягнутий при акцентованому тренувальному впливі координаційного, швидкісно-силового, швидкісного і силового характеру. Причому, доцільно поєднувати виконання вправ даної спрямованості з моделюванням педагогічних ситуацій, які будуть сприяти розвитку когнітивних процесів та компонентів моральної вихованості дітей.

Удосконалення змісту виховної роботи з формування інтелектуальних і моральних якостей дітей у процесі занять фізичними вправами передбачало створення цілеспрямованої системи впливів на розвиток пізнавальних процесів, мовлення, моральної свідомості. Нами з'ясовано, що цілісна система педагогічних впливів (ознайомлення з предметами і явищами довкілля; різні види діяльності; пояснення і обговорення моральних норм, групові та індивідуальні етичні бесіди у процесі занять фізичними вправами, розповіді про спортивну етику тощо) дозволяє систематизувати і програмувати педагогічні впливи на свідомість, волю і почуття вихованців, змінювати їх духовно-моральні судження.

Програма інтегрованого розвитку рухових, розумових і моральних якостей дітей дошкільного віку не замінює і не виключає обов'язкових занять фізичними вправами відповідно до державних програм виховання і розвитку дитини. Мова йде про впровадження у фізкультурно-оздоровчу роботу елементів інноваційних педагогічних технологій, які сприяють розумовому і духовному зростанню дитини, комплексному розвитку її особистості і були інтерпретовані нами відповідно до мети і завдань дослідження. Отже, у процесі формування розумових і моральних якостей дошкільнят у процесі фізичного виховання нами було використано як традиційні засоби фізичного виховання, так й елементи інноваційних педагогічних технологій.

До традиційних засобів дошкільного фізичного виховання належали такі: основна гімнастика, рухливі ігри, спортивні види фізичних вправ. Елементи інноваційних педагогічних технологій включали системи: «Вільне фізичне виховання», «Театр фізичного виховання», «Дитяче експериментування»; моделі поєднаного розвитку пізнавальних і фізичних здібностей; психогімнастику, казкотерапію, евримічну гімнастику; елементи дитячого туризму і спортивно орієнтованого фізичного виховання, які сприяють інтелектуальному і духовному зростанню дитини, комплексному розвитку її особистості.

Було розроблено класифікацію засобів формування розумових і моральних якостей дітей у

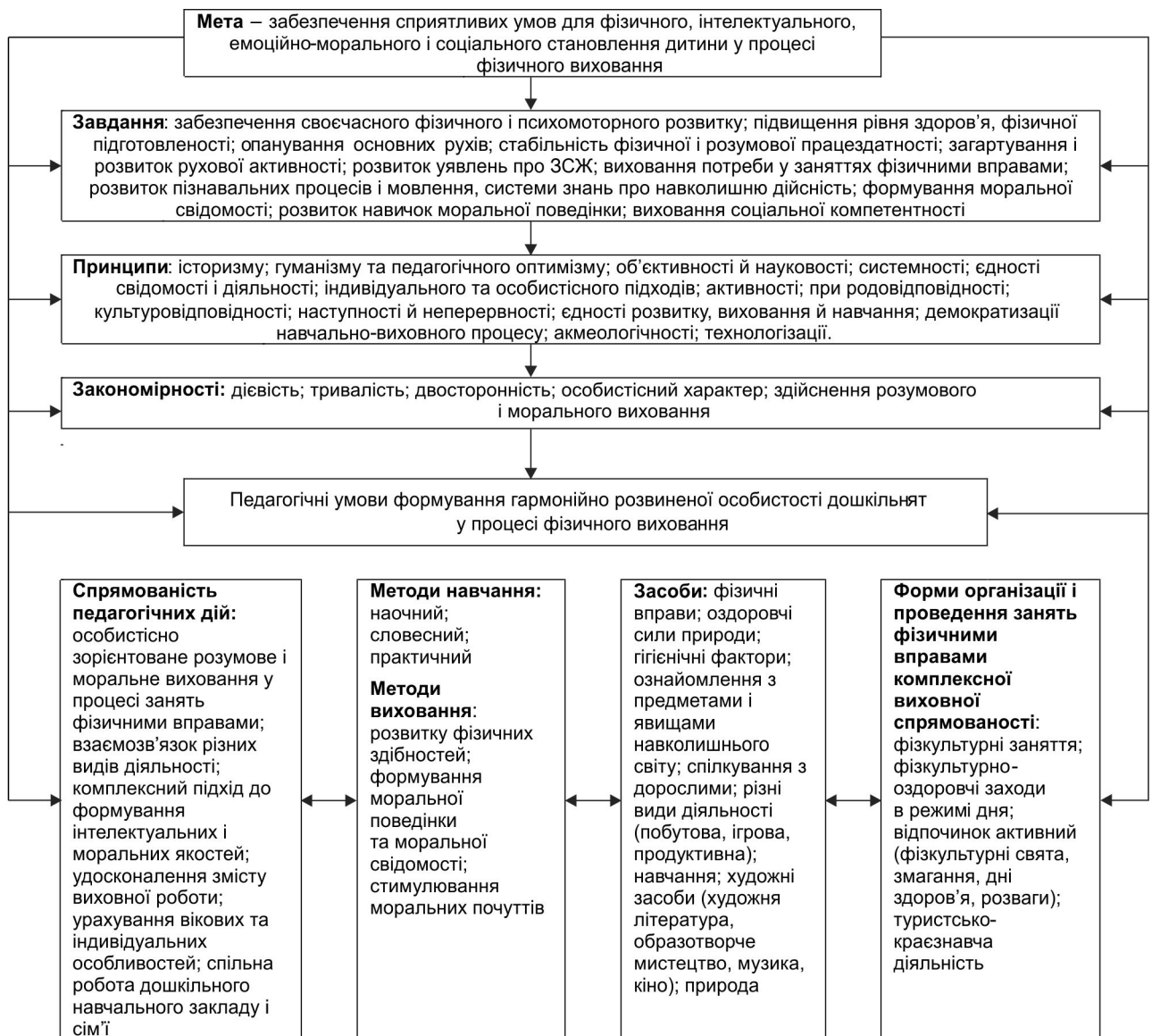

Рисунок 1 – Структурна модель формування гармонійно розвинутої особистості дошкільняти у процесі фізичного виховання

процесі фізичного виховання. Засоби і методи розумового і морального виховання знайшли своє застосування у запропонованих підходах до організації і проведення занять фізичними вправами, а саме: сюжетних та ігрових фізкультурних заняттях; методиках психопрофілактичної роботи; туристсько-краєзнавчої діяльності дітей; спортивно-ігрової фізичній підготовці дошкільників.

Ці підходи реалізовувались у таких формах організації роботи з фізичного виховання в умовах дошкільного навчального закладу: фізкультурних заняттях; фізкультурно-оздоровчих заходах в режимі дня; активному відпочинку; туристсько-краєзнавчій діяльності.

У розробленій нами класифікації організаційних форм занять фізичними вправами виховної

спрямованості у дошкільному навчальному закладі було виділено чотири блоки (рис. 2).

- *Фізкультурні заняття різних типів* із включенням засобів і методів розумового й морального виховання:

- навчально-тренувальні заняття, спрямовані на формування і вдосконалення рухових вмінь і навичок, розвиток фізичних якостей;

- сюжетно-ігрові заняття, побудовані на одному сюжеті («Зоопарк», «Космонавти» тощо) на підставі різноманітних рухливих ігор, ігор-естафет, ігор-атракціонів, де вирішуються завдання вдосконалення рухових вмінь і навичок, розвитку фізичних здібностей, виховання інтересу до занять фізичними вправами, сприяння формуванню інтелектуальних і позитивних моральних якостей;

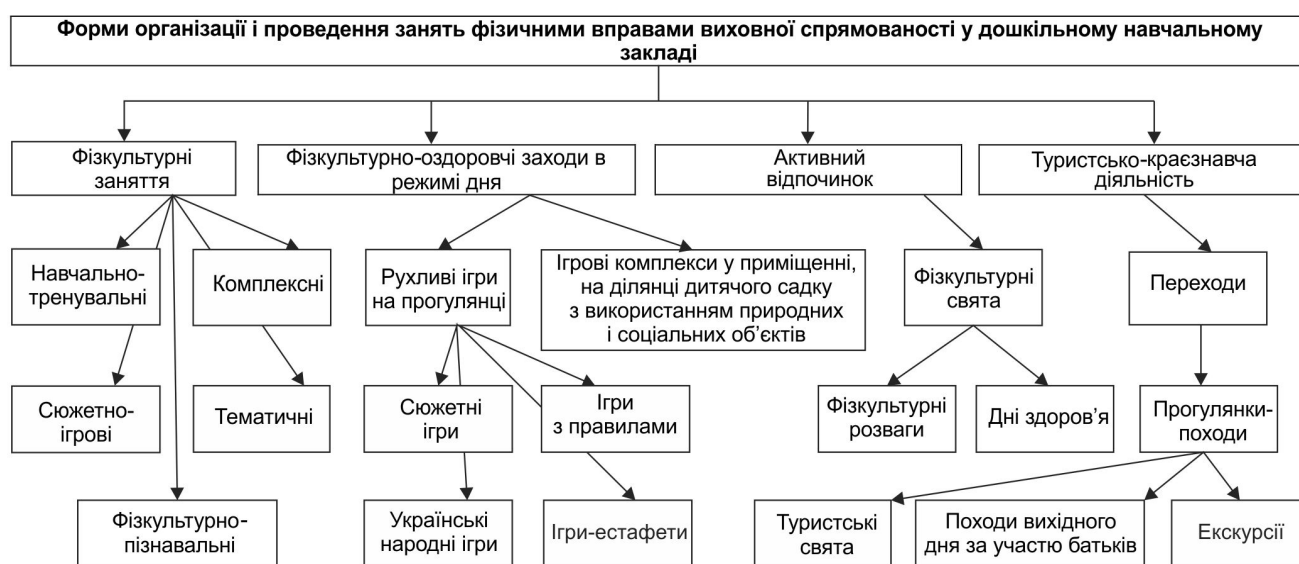

Рисунок 2 – Класифікація організаційних форм занять фізичними вправами виховної спрямованості з дошкільнятами віком 4–6 років в умовах роботи дошкільного навчального закладу

– комплексні заняття, які спрямовані на інтеграцію різних видів діяльності й вирішують завдання фізичного, психічного, розумового, морального розвитку дитини;

– фізкультурно-пізнавальні заняття, що мають синкретичний (інтегрований) характер і вирішують завдання еколого-фізичного, морально-фізичного, розумового та фізичного розвитку дитини та ін.;

– тематичні заняття, присвячені, як правило, будь-якому одному виду спортивних ігор або вправ, де також можливе створення умов для цілеспрямованих педагогічних впливів виховної спрямованості.

• *Фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі дня*, які мають виховну спрямованість, були представлені рухливими іграми та ігровими комплексами у приміщенні, на ділянці дитячого садку з використанням природних та соціальних об'єктів («екологічна стежина» тощо).

Є кілька класифікацій видів рухливих ігор залежно від ознаки, що стала підґрунтям тієї чи іншої класифікації. Ми класифікували рухливі ігри з точки зору їх виховного потенціалу. Було з'ясовано, що рухливі ігри сприяють розвитку творчості, формуванню взаємовідносин у групі, руховому розвитку дитини.

• Активний відпочинок дітей як найефективніша форма має значний виховний потенціал, є фізкультурні свята, дні здоров'я, фізкультурні розваги.

• *Туристсько-краєзнавча діяльність* реалізується у таких видах і формах: переходи, прогулянки-походи, екскурсії, туристські свята, походи вихідного дня за участю батьків, під час яких діти ознайомлювались з правилами поведінки на при-

роді, на маршруті, набували початкових навичок орієнтування на місцевості, опановували основні елементи техніки туризму.

На підставі визначення завдань і засобів комплексного розвитку рухових, розумових і моральних якостей дошкільнят був розроблений програмний матеріал гармонійного розвитку особистості дитини у процесі фізичного виховання для кожної вікової групи дошкільнят, а також система розподілу цих засобів у річному плануванні, що відображено у програмі підвищення кваліфікації педагогів дошкільних навчальних закладів.

Впровадження запропонованих підходів у практику дошкільного навчального закладу передбачало оновлення стратегії і тактики взаємодії педагогів з батьками. Основними формами сумісної роботи з батьками було обрано наступні: загальні батьківські збори, анкетування, дискусії, круглі столи, семінари, бесіди-консультації, папки-пересувки, дні відкритих дверей, родинні свята і розваги (сумісні фізкультурні дозвілля, свята, дні здоров'я, туристсько-краєзнавчі подорожі).

Критеріями ефективності розробленої програми слугували динаміка показників морфофункціонального стану, фізичної підготовленості, пізнавальних процесів; сформованості компонентів морального розвитку дітей.

В експериментальних групах процес фізичного виховання був побудований на підставі розробленої структурної моделі формування гармонійно розвиненої особистості дошкільняти у процесі занять фізичною культурою.

Ми запропонували включати елементи інноваційних педагогічних технологій фізичного виховання, які сприяють комплексному розвитку осо-

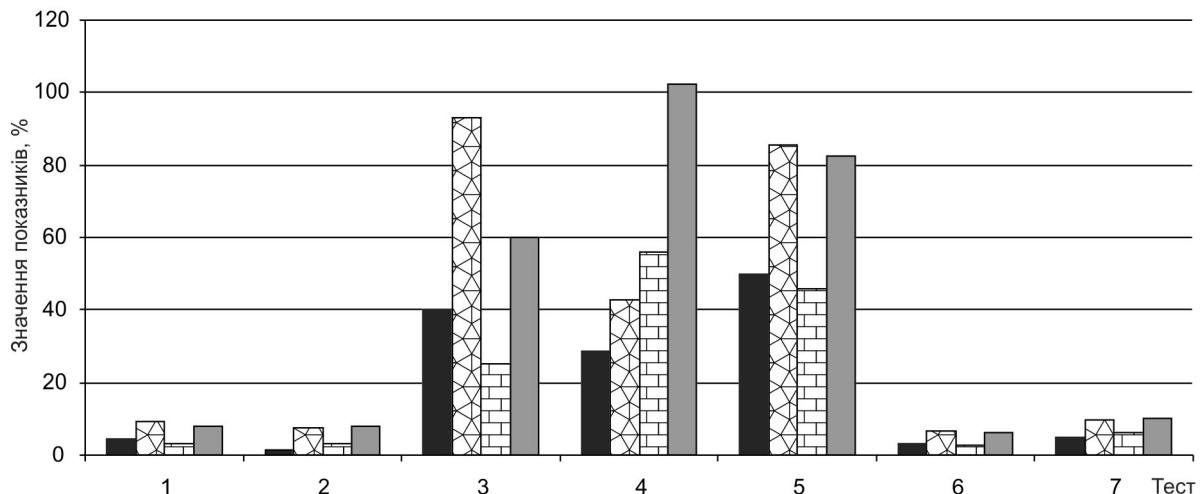

Рисунок 3 – Зміни показників фізичної підготовленості дітей віком 4 років після експерименту:

1 – біг 30 м; 2 – стрибок у довжину з місця; 3 – підняття тулуба в сід; 4 – нахил вперед, стоячи на лаві; 5 – утримання рівноваги; 6 – «човниковий» біг 3×10 м; 7 – біг 90 м.

■ – дівчатка контрольної групи; ▨ – дівчатка експериментальної групи; ▤ – хлопчики контрольної групи; ▥ – хлопчики експериментальної групи

бистоті дитини у поєднанні з програмним матеріалом навчання і виховання дітей дошкільного віку, до всіх організаційних форм роботи з фізичного виховання. У контрольних групах всі організаційні форми занять проводились згідно зі змістом і методичними рекомендаціями програми виховання і навчання дітей дошкільного віку «Я у Світі».

З метою перевірки ефективності впровадження у процес фізичного виховання дошкільнят запропонованої технології нами було проведено порівняльний аналіз показників морфофункціонального стану, фізичної підготовленості, пізнавальних процесів і морального розвитку дітей контрольних та експериментальних груп, які були отримані після закінчення основного етапу педагогічного експерименту (червень 2011 р.).

Порівняння даних, які були отримані під час проведення педагогічного експерименту, свідчать, що в експериментальних групах у дітей віком 4–6 років (і хлопчиків, і дівчаток) спостерігаються значно вищі, ніж у контрольних результати ($p < 0,05$) у показниках морфофункціонального стану, фізичної підготовленості, когнітивних процесів і морального розвитку, що підтверджує доцільність застосування методики комплексного розвитку рухових, розумових і моральних якостей дошкільнят у процесі фізичного виховання (рис. 3–5).

Аналізуючи результати досліджень фізичної підготовленості дітей віком 4–6 років, необхідно відзначити, що за всіма показниками відбулись позитивні зміни в експериментальних і контрольних групах як у дівчаток, так і у хлопчиків, але з різними темпами їх приросту. Проведений розрахунок t -критерію Стьюдента дозволяє говори-

ти про значну перевагу дітей експериментальних груп над своїми однолітками у показниках фізичної підготовленості, що чітко простежується у дівчаток і хлопчиків 4–6-річного віку у показниках координаційних і швидкокісно-силових здатностей, сили м'язів тулуба, швидкості й витривалості. Однак у хлопчиків і дівчаток віком 4 і 5 років, дівчаток 6-річного віку, на відміну від хлопчиків 6 років ($p < 0,05$), поліпшення такої фізичної здатності, як швидкість, в експериментальних групах не є достовірним (рис. 3).

Результати застосування стандартизованого комплексу психодіагностичних методик під час педагогічного експерименту дозволяють стверджувати про значно вищий рівень розвитку всіх пізнавальних процесів і мовлення у дітей експериментальних груп, порівняно з контрольними ($p < 0,05$). Особливо чітко це простежується у віці від 4 до 5 років, де зафіксовано найвищі темпи приросту у показниках всіх пізнавальних здібностей, таких, як: сприймання (хлопчики – 23,3 %, дівчатка – 24,1 %); пам'ять (12,8 і 18,1 % відповідно), мислення (14,3 і 16,1 %), увага (11,1 і 17,2 %), увага (9,2 і 14,1 %), мовлення (28,8 і 14,8 %) (рис. 4).

У результатах досліджень морального розвитку дітей віком 4–6 років відзначається позитивна динаміка за всіма показниками в обох групах, але з різними темпами розвитку. Результати застосування комплексу психодіагностичних методик під час педагогічного експерименту дозволяють відмітити значно вищий рівень компонентів морального розвитку та інтегративного показника моральної вихованості дітей експериментальних груп, порівняно з контрольними ($p < 0,05$). Найбільші тем-

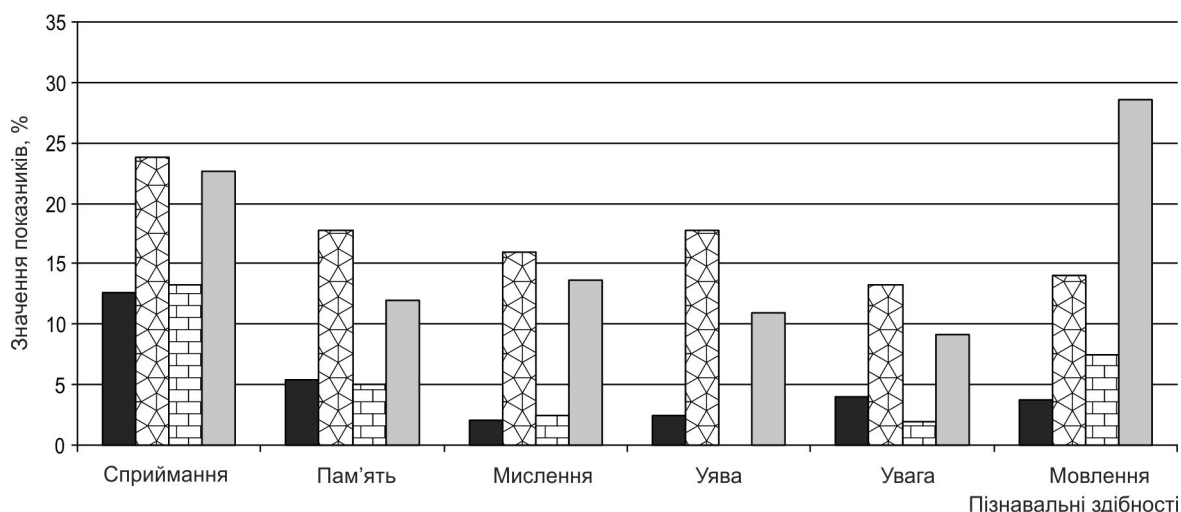

Рисунок 4 – Зміни показників пізнавальних здібностей і мовлення дітей віком 5 років після експерименту:
 ■ – дівчатка контрольної групи; ▨ – дівчатка експериментальної групи; ▤ – хлопчики контрольної групи; ▥ – хлопчики експериментальної групи

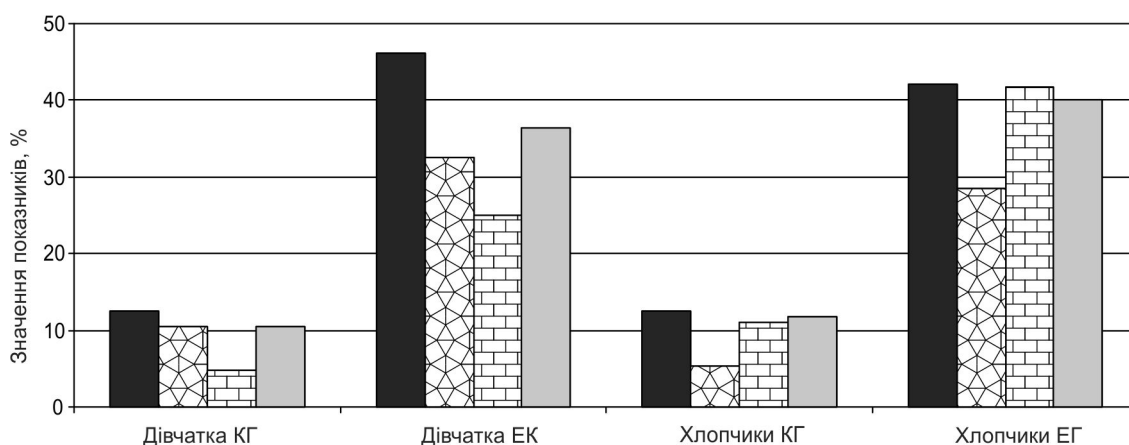

Рисунок 5 – Зміни показників компонентів морального розвитку дітей 6 років після експерименту:
 ■ – когнітивний; ▨ – емоційний; ▤ – діяльнісний; ▥ – інтегративний; КГ – контрольна група
 ЕГ – експериментальна група

пи приросту виявлено у дітей експериментальних груп у показнику когнітивного компонента їхнього морального розвитку, який визначає рівень усвідомлення дітьми моральних норм і уявлень про моральні якості (46,2–33,3 %). Спостерігається також статистично значуще підвищення показників емоційного (42,1–28,5 %), діяльнісного (41,8–25,0 %) та інтегративного (40,0–33,3 %) компонентів моральної вихованості у дітей експериментальних груп, порівняно з контрольними (рис. 5).

Таким чином, у процесі проведених педагогічних експериментів було встановлено, що у дітей експериментальних груп, де фізкультурно-оздоровчі заняття були побудовані на підставі розробленої технології формування складових особистості дошкільнят в процесі фізичного виховання, значно поліпшились показники не тільки функціонального стану, фізичної підготовленості, але й моральної та інтелектуальної сфери.

Висновки. Отже, результати досліджень свідчать про наявність взаємозв'язку і взаємосприяння між складовими морфофункціонального стану, фізичної підготовленості, компонентами інтелектуального і морального розвитку дітей віком 4–6 років життя у кількісних показниках кореляційного і факторного аналізу. Виявлено, що у 4-річних хлопчиків і дівчаток наявні взаємозв'язки між показниками пізнавальних процесів, мовлення, функціонального стану і фізичної підготовленості. Було визначено структуру психофізіологічного стану і морального розвитку дітей дошкільного віку. Виявлено, що у 4-річних структура рухової системи, інтелектуальної і моральної сфери визначається шістьма ортогональними факторами, які не є інтегрованими. У 5- і 6-річних дітей збільшується кількість факторів, які зумовлюють функціонування організму дитини до 7. У старших дошкільнят значним є вплив факторів,

які інтегрують фізичні можливості та інтелектуальні й моральні якості. У віці від 5 до 6 років у дівчаток загальний внесок інтегральних факторів збільшується, а у хлопчиків зменшується, що може пояснюватись більш інтенсивним формуванням інтелектуально-моральної сфери дівчаток. Отримані дані слугували підґрунтям для розробки концепції формування гармонійно розвиненої особистості дитини дошкільного віку в процесі фізичного виховання.

З'ясовано, що об'єктивними передумовами необхідності оновлення концептуальних засад національної системи дошкільного фізичного виховання є всевітні (глобальні), державні, соціальні, родинні, особистісні.

Обґрунтовано і розроблено структуру концепції формування гармонійно розвиненої особистості дітей віком 4–6 років, яка має такі складові: актуальність модернізації сучасної системи дошкільно-

го фізичного виховання; мету, завдання і принципи програми комплексного розвитку особистості дошкільників у процесі фізичного виховання; педагогічні умови комплексного розвитку розумових і моральних якостей дошкільнят у процесі фізичного виховання; організаційно-методичні засади реалізації концепції; кадрове та ресурсне забезпечення; стратегію впровадження концепції у практику фізичного виховання дошкільних навчальних закладів.

Здійснено розробку структурної моделі формування гармонійно розвиненої особистості дошкільняти у процесі фізичного виховання, яка забезпечить комплексний підхід до вирішення поставленої проблеми.

Розроблено організаційно-методичні засади реалізації концепції формування особистості дитини у процесі фізичного виховання в умовах дошкільних навчальних закладів.

Література

1. Амосов Н. М. Физическая активность и сердце / Н. М. Амосов, Я. Л. Бендет. – К.: Здоров'я, 1984. – 230 с.
2. Багінська О. В. Особистісно-орієнтоване навчання руховим діям дітей 5–6 років в умовах дошкільного навчального закладу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (фізичне виховання, основи здоров'я)» / О. В. Багінська. – К., 2008. – 20 с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / наук. кер. А. М. Богуш; автор. кол.: А. М. Богуш, Г. В. Беленька, О. Л. Богініч та ін. – К., 2012. – 30 с.
4. Бар-Ор О. Здоровье детей и двигательная активность: от физиологических основ до практического применения / О. Бар-Ор, Т. Роуланд; пер. с англ. И. Андреев. – К.: Олимп. лит., 2009. – 528 с.
5. Беленька Г. В. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку в умовах ступеневої системи освіти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.08 «Дошкільна педагогіка» / Г. В. Беленька. – К., 2012. – 38 с.
6. Бехтерев В. М. Избранные труды по психологии личности: в 2 т. / [под ред. С. Г. Никифорова, Л. А. Коростылевой]. – СПб.: Питер, 1999. – Т. 2: Личность и условие ее развития и здоровья. – 427 с.
7. Булич Е. Г. Здоровье человека: Биологическая основа жизнедеятельности и двигательная активность в ее стимуляции / Е. Г. Булич, И. В. Муравов. – К.: Олимп. лит., 2002. – 424 с.
8. Вільчковський Е. С. Організація рухового режиму дітей у дошкільних навчальних закладах: [навч.-метод. посіб.] / Е. С. Вільчковський, Н. Ф. Денисенко. – Т.: Мандрівець, 2008. – 128 с.
9. Выготский Л. С. Психология развития ребенка / Л. С. Выготский. – М.: ЭКСМО, 2003. – 507 с.
10. Дубогай О. Д. Інтеграція пізнавальної і рухової діяльності в системі навчання і виховання школярів: метод. посіб. для вчителя почат. шк. та фіз. культури, студ., батьків / О. Д. Дубогай, Б. П. Пангелов, Н. О. Фролова, М. І. Горбенко. – К.: Оріяни, 2002. – 152 с.
11. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.gava.gov.ua>.
12. Закон України «Про дошкільну освіту» / Наказ Президента України від 11 липня 2001 р. № 2628 – III.
13. Когут І. О. Руховий режим і фізичний стан дітей 6–7 років, які навчаються у школах різного типу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту / О. І. Когут. – К.: Наук. світ, 2006. – 20 с.
14. Козіброда Л. В. Організаційно-методичні аспекти фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку з відхиленнями у стані здоров'я: дис. ... канд. наук з фіз. виховання спорту / Л. В. Козіброда. – Л., 2006. – 179 с.
15. Москаленко Н. Сучасні підходи до організації фізкультурно-оздоровчої роботи у дошкільних закладах / Н. Москаленко, А. Полякова, Я. Ковров // Спорт. вісн. Придніпров'я. – № 1. – 2013. – С. 40–42.
16. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту. Наказ Президента України від 28 вересня 2004 р. – № 1148/2004.
17. Пивовар А. А. Посьднаний розвиток фізичних і пізнавальних здібностей дітей 5 і 6 років у процесі фізичного виховання: дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту / А. А. Пивовар. – Переяслав-Хмельницький, 2005. – 210 с.
18. Поддьяков Н. Н. Доминирование процессов интеграции – закон развития детей дошкольного возраста / Н. Н. Поддьяков // Дошк. воспитание. – 2006. – № 1. – С. 73–77.

19. *Поліщук В. В.* Розвиток рухових і розумових здібностей дітей 5-го і 6-го років життя в процесі фізичного виховання засобами дошкільного туризму: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / В. В. Поліщук. – Л., 2008. – 21 с.

20. *Рубинштейн С. Л.* Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб.: Питер Ком, 1999. – 720 с.

21. *Фрейдджер Р.* Личность: теории, эксперименты, упражнения / Р. Фрейдджер, Д. Файдимен. – СПб.: Прайм – Евразнак, 2006. – 864 с.

22. *Яхно Є. Г.* Комплексний розвиток фізичних і моральних якостей дітей старшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання: дис. ... канд. з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / Є. Г. Яхно. – Д., 2011. – 317 с.

References

1. *Amosov N. M.* Physical activity and heart / N. M. Amosov, Y. L. Bendet. – Kiev: Zdorovia, 1984. – 230 p.
2. *Bahinska O. V.* Person-oriented teaching motor actions of children of 5–6 years under conditions of pre-school educational establishment: author's abstract for Ph.D. in Pedagogics: speciality 13.00.02 «Theory and methods of education (physical education, basics of health)» / O. V. Bahinska. – Kiev, 2008. – 20 p.
3. *Basic component of pre-school education (new redaction)* / sci. chief A. M. Bohush; authors staff: A. F. Bohush, I. V. Bieliienka, O. L. Bohinich, et al. – Kiev, 2012. – 30 p
4. *Bar-Or O.* Health of children and motor activity: from physiological basics to practical usage / O. Bar-Or, T. Rouland; translated from English by I. Andreev. – Kiev: Olimpiyskaya literatura, 2009. – 528 p.
5. *Bieliienka H. V.* Theoretical and methodical foundations of forming professional competence of future teachers of children of pre-school age under conditions of degree system of education: author's abstract for Doctoral degree in Pedagogics: speciality 13.00.08 «Pre-school pedagogics» / H. V. Bieliienka. – Kiev, 2012. – 38 p.
6. *Bekhterev V. M.* Chosen works of personality's psychology: in 2 books. / [edited by S. G. Nikiforova, L. A. Korostyleva]. – Saint Petersburg.: Piter, 1999. – V. 2: Personality and terms of its development and health. – 427 p.
7. *Bulych E. H.* Human health: Biological foundation of life activity and motor activity in its stimulation / E. H. Bulych, I. V. Muravov. – Kiev: Olimpiyskaya literatura, 2002. – 424 p.
8. *Vilchkovskiy E. S.* Organization of moving regime of children in pre-school educational establishments: [study guide] / E. S. Vilchkovskiy, N. F. Denisenko. – Ternopil: Mandrivets, 2008. – 128 p.
9. *Vygotsky L. S.* Psychology of child's development / L. S. Vygotskiy. – Moscow: EKSMO, 2003. – 507 p.
10. *Dubohay O. D.* Integration of cognitive and motor activity in system of education of children: methodical guide for teachers of nursery schools and physical education, students and parents / O. D. Dubohay, B. P. Pangelov, N. O. Frolova, M. I. Horbenko. – Kyiv: Oriiany, 2002. – 152 p.
11. *Law of Ukraine «On physical culture and sport»* / – [Electronic resource] // Access mode: //http://www.rada.gov.ua
12. *Law of Ukraine «On pre-school education»* / Order of President of Ukraine of July 11, 2001. № 2628-III
13. *Kohut I. O.* Motor regime and physical state of children of 6–7 years, who are studying at schools of different types: author's abstract for Ph.D., in Physical Education and Sport / O. I. Kohut. – Kyiv: Naukovyi svit, 2006. – 20 p.
14. *Kozibroda L. V.* Organizational and methodical aspects of physical education of children of elder pre-school age with deflections in health: Dissertation of Ph.D. in Physical Education and Sport / L. V. Kozibroda. – Lviv, 2006. – 179 p.
15. *Moskalenko N.* Modern approaches to organization of physical and recreational work at pre-school establishments / N. Moskalenko, A. Poliakova, Y. Kovrov // Sportyvnyi visnyk Prydnistrovia. – N 1. – 2013. – P. 40–42.
16. *National doctrine of physical culture and sport development.* Decree of the President of Ukraine of 28th of September 2004. – N 1148/2004.
17. *Pyvovar A. A.* Combined development of physical and cognitive abilities of children of 5–6 years in the process of education: dissertation of Ph.D. in Physical Education and Sport / A. A. Pyvovar. – Pereiaslav-Khmelnitskiy, 2005. – 210 p.
18. *Poddiakov N. N.* Domination of integration processes- the law of development of children of pre-school age / N. N. Poddiakov // Pre-school education. – 2006. – N 1. – P. 73–77.
19. *Polishchuck V. V.* Development of motor and cognitive abilities of children of 5–6 years in the process of physical education by means of school tourism: author's abstract for Ph.D. in Physical Education and Sport: speciality 24.00.02 «Physical culture, physical education of different groups of population» / V. V. Polishchuck. – Lviv, 2008. – 21 p.
20. *Rubinshtein S. L.* Basics of general psychology / S. L. Rubinshtein. – Saint Petersburg: Piter Kom, 1999. – 720 p.
21. *Freidger R.* Personality: theories, experiments, exercises / R. Freidger, D. Faidiman. – Saint Petersburg.: Prime – Yevroznak, 2006. – 864 p.
22. *Iakhno E. H.* Complex development of physical and moral qualities of children of elder pre-school age in process of physical education: dissertation of Ph.D. in Physical Education and Sport: speciality 24.00.02 «Physical culture, physical education of different groups of population» / E. H. Iakhno. – Dnipropetrovsk, 2011. – 317 p.